

JAMOAT TRANSPORTI KORXONALARI MOLIYAVIY BARQARORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI

**S.A.Yuldasheva,
B.B.G'iyosidinov,
O.B.Egamberdiyev**

Toshkent davlat transport universiteti

bgiyosidinov@gmail.com

+99897 762-03-09

ANNOTATSIYA

Avtomobil transporti xizmatlari bozorida faoliyat yurituvchi sub'yektlarning soni va ularning bozordagi o'rni amalga vujudga kelgan raqobatchilik darajasi va uning ta'siri aniqlangan, avtomobil transporti xizmatlari ko'rsatuvchi sub'yektlar tomonidan taklif etuvchi xizmat turlarining ko'payib borishi raqobat kurashining susayishiga olib kelishi asoslangan.

Kalit so'zlar: *Yo'lovchi avtomobil transporti, moliya, maxsulot tannarxi.*

АННОТАЦИЯ

Определено количество субъектов, действующих на рынке автотранспортных услуг, и их место на рынке, степень конкуренции и ее влияние, увеличение видов услуг, предлагаемых субъектами, оказывающими автотранспортные услуги, привело к уменьшению в конкурсе по приезду.

Ключевые слова: *Легковой автомобильный транспорт, финансы, себестоимость продукции.*

KIRISH

Korxonaning moliyaviy ko'rsatkichlarini tahlil qilish ajralmas qismidir. Moliyaviy tahlil - bu keng qamrovli tadqiqot yo'nalishi bo'lib, quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish (shu jumladan nisbatlar tahlili), tijorat hisob-kitoblari (moliyaviy matematika), prognoz hisoboti, kompaniyaning investitsion jozibadorligini taqqoslash asosida baholash. moliyaviy ko'rsatkichlar. Avvalo, bu haqida moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish, baholash imkonini beradi:

- korxonaning moliyaviy tuzilishi (mulk holati);
- joriy faoliyat va uzoq muddatli investitsiyalar uchun kapitalning etarililigi;
- kapital tuzilishi va uchinchi shaxslar oldidagi uzoq muddatli majburiyatlarni to'lash qobiliyati;

- kompaniyaning rivojlanish yo'nalishlarining tendentsiyalari va qiyosiy samaradorligi;
- kompaniyaning likvidligi;
- bankrotlik tahdidi;
- kompaniyaning tadbirkorlik faoliyati va uning holatini tavsiflovchi boshqa muhim jihatlar.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish moliyaviy menejment uchun juda muhimdir, chunki "o'lchash mumkin bo'lmagan narsalarni boshqarish mumkin emas". Shu bilan birga, moliyaviy hisobotlarni tahlil qilish tadqiqotchining o'z oldiga qo'ygan maqsadlari kontekstida ko'rib chiqilishi kerak. Shu munosabat bilan moliyaviy hisobotlarni muntazam tekshirishning oltita asosiy sabablari mavjud:

- kompaniya aktsiyalariga investitsiya qilish;
- kredit berish yoki uni uzaytirish;
- yetkazib beruvchi yoki xaridorning moliyaviy barqarorligini baholash;
- kompaniya tomonidan monopol foyda olish imkoniyatini baholash (bu davlat tomonidan monopoliyaga qarshi sanksiyalarni keltirib chiqaradi);
- kompaniyaning bankrot bo'lish ehtimolini bashorat qilish;
- ichki tahlil moliyaviy natijani oshirish va uni mustahkamlash bo'yicha qarorlarni optimallashtirish maqsadida kompaniya faoliyatining samaradorligi moliyaviy holati.

Bunday tahlilni muntazam ravishda o'tkazish natijasida tashkilotning moliyaviy holatining ob'ektiv tasvirini beradigan, uning mustaqil xo'jalik yurituvchi sub'ekt sifatida faoliyati samaradorligini tavsiflovchi asosiy, eng informatsion parametrlar tizimini olish mumkin. Tahlil jarayonida korxonalar faoliyatining uch turi - asosiy (operativ), moliyaviy va investitsiyaviy - tahlili bog'langan bo'lishi kerak. "Toshshahartransxizmat" AJ faoliyatining moliyaviy ko'rsatkichlar va xarajatlar taxlili 2021 va 2022 yillar bo'yicha amalga oshirilgan. Bu taxlilda xamma asosiy xarajatlar tarkibidan foydalaniladi, to'liq tannarxi yalpi daromad, foyda va boshqa ko'rsatkichlar aniqlanadi. Moliyaviy ko'rsatkichlar va xarajatlar taxlili korxonaning moliyaviy quvvatligini ko'rsatadi. Bu taxlilda o'tgan yillarga nisbatan xisobot yilining natijalari taqqoslanadi va o'sish tempi yoki foizni kamayishi xisoblanadi.

Moliyaviy taxlilning asosiy qismi bo'lib avtokorxonalar moliyaviy xolatining taxlili xisoblanadi. Avtokorxonaning moliyaviy xolati uning moliyaviy barqarorligi, moliyaviy mustaqilligi, to'lovga qodirligi, o'z mablag'lari bilan ta'minlanganligi,

debitorlik va kreditorlik qarzlari xolati kabi jihatlarini ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi bilan tavsiflanadi. Ushbu ko'rsatkichlar darajasini o'rganish va taxlil etish xamda ularning natijalarini umumlashtirish orqali avtokorxonaning moliyaviy xolatiga baxo beriladi. Shuning uchun xam ushbu ko'rsatkichlarni o'z vaqtida taxlil qilib turish – korxonaning moliyaviy axvolini yaxshilash xamda iqtisodiyotni mustaxkamlash uchun shart sharoit yaratadi. Shu nuqtai nazardan taxlilning axamiyati nixoyatda katta va beqiyosdir.

Moliyaviy holat taxlilining maqsadi moliyaviy borqarorlik darajasini, to'lovga qodir ahvolini, o'z va qarz mablaglari bilan taminlanish darajasini, moliyaviy mustaqillik ahvolini, debitorlik va kreditorlik qarzlarning muayyan davrga bo'lgan holatini o'rganish asosida korxonaga moliyaviy holatiga baho berish va uni yaxshilash imkoniyatlarini ko'rsatish hisoblanadi. Mahsulot tannarxi ushbu mahsulot qiymatining pul shaklidagi qismi bo'lib, moddiy, mehnat va boshqa sarf xarajatlardan iborat bo'ladi. Maxsulot tannarxi ishlab chiqarish samaradorligining asosiy ko'rsatkichlaridan biri xisoblanib, korxonaga maxsulot tayyorlash qanchaga tushganini ko'rsatadi. Tannarx ko'rsatkichi sotish narxlarini belgilash, maxsulotlar rentabelligini xisob-kitob qilish, xarajatlarni pasaytirish rezervlarini aniqlash uchun ishlatiladi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida maxsulot tannarxini kamaytirish muxim axamiyat kasb etadi, chunki raqobatchilik muxitida maxsulotga talab va uning sifatigina emas, balki anchagina qismini tannarx tashkil etadigan uning narxi xam muximdir. Boshqaruvni takomillashtirish va xarajatlarning to'g'ri va o'z vaqtida buxgalteriya xisobini yo'lga qo'yish, shuningdek moddiy, mexnat va moliyaviy resurslardan oqilona foydalanish ustidan qattiq nazoratni tashkil etish, ishlab chiqarishga ta'aluqli bo'lmagan xarajatlar va talofatlarni xar tomonlama kamaytirish maxsulot tannarxini pasaytirishning eng muxim yo'llaridan biri xisoblanadi. Maxsulot (ishlar, xizmatlar)ning ishlab chiqarish tannarxi maxsulotni ishlab chiqarish yoki qayta ishlash (ishlar bajarish, xizmatlar ko'rsatish) jarayonida foydalaniladigan tabiiy resurslar, xom ashyo, materiallar, yoqilg'i, quvvat, asosiy fondlar, mexnat resurslarining, shuningdek ishlab chiqarish bilan bog'liq boshqa xarajatlarning qiymat baxosini ifodalaydi. Daromadlar, foydalar, xarajatlar va zararlar schyotlari – bu moliyaviy natijalar to'g'risidagi xisobot schyotlaridir. Qolgan schyotlar bu bugalteriya balansining schyotlaridir.

Toshkent shahri bo'yicha aholiga transport xizmatlarini ya'ni avtobuslar qatnovlarini yo'lga qo'yadigan va nazoratini olib boradigan avtobus saroylari daromadlari va xarajatlari to'g'risidagi quyidagi (1-jadval)ga nazar tashlaydigan bo'lsak, avtokorxonalar rivojlanayotganliklari yoki tobora inqirozga yuz tutib

borayotganligiga ishonch hosil qilishimiz mumkin. Avtokorxonaning xolatiga baho berishda balans ma'lumotlari asosida moliyaviy koeffitsientlarni aniqlash va tahlil qilish katta ahamiyat kasb etadi, chunki ular asosida moliyaviy ahvolni yaxshilash imkoniyatlari aniqlanadi. Shular jumlasiga moliyaviy barqarorlik, to'lovga qodirlik koeffitsientlari kiradi.

1-jadval

Jamiyat va jamiyat tashkiliy tuzilmasiga kiruvchi korxonalar va filiallar to'g'risida ma'lumot

tt/r	Jamiyat tizimidagi korxonalar va filiallar nomi	Umumiy yer maydoni	Bino-inshootlar maydoni	Xodimlar soni (nafar)	Harakat tarkibi soni (dona)	Yo'nalishlar soni
1	“Toshshahartransxizmat” AJ	423381	123820	3877	1168	131
	Shu jumladan filiallar					
11.	“1-avtobus saroyi”	53675	14274	393	127	15
12.	“2-avtobus saroyi”	75107	21500	578	149	14
13.	“4-avtobus saroyi”	36942	12785	418	129	12
14.	“5-avtobus saroyi”	42590	16370	416	124	13
15.	“7-avtobus saroyi”	55690	19748	447	128	16
16.	“8-avtobus saroyi”	66249	12671	704	213	26
17.	“12-avtobus saroyi”	46139	9800	430	140	15
18.	“18-avtobus saroyi”	46989	16672	491	158	20
2	“Toshavtota'mirxizmat” UK	-	-	206	-	-
3	“Toshyulovchitransxizmat” UK	-	-	296	-	-
	“Avtomobilchi” BSO	62495	44184	13	-	-
	Jami:	485876	168004	4392	1168	131

XULOSA

Tahlilning maqsadi – foyda va rentabellik ko'rsatkichlari dinamikasini chuqur o'rganish va omilli tahlil qilish asosida ularni yanada ko'paytirish va oshirish imkoniyatlarini aniqlashdan iborat. 2021 yil yakuniga ko'ra, jami 208 361,3 mln. so'm daromad olinishi kutilmoqda, jumladan, shahar yo'lovchilarini tashishdan 182 939,5 mln. so'm, soatbay tashishdan 4 044,2 mln. so'm va boshqa tur faoliyatidan 7 553,2 mln. so'm. Jami daromadlarning 2021 yil uchun prognoz ko'rsatkichlariga nisbatan kamayishi (278 965,7 mln. so'm) 70 604,4 mln. so'm yoki 25,3 % ni tashkil etadi.

REFERENCES

1. Arislanovna, Y., & Bakhtiyorvich, G. B. (2021). Marketing And Information Support In Public Sector. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 8(1), 940-947.
2. Arislanovna, Y. S., & Bakhtiyorvich, G. B. (2021). Using The Experience Of Developed Countries In Developing A Consortium Between Higher Education Institutions And Production. *European Journal of Molecular and Clinical Medicine*, 8(1), 819-826.
3. G'iyosidinov, B. B. O. G. (2022). SHAHARLARDA YO 'LOVCHILARNI JAMOAT TRANSPORTI XIZMATIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(1), 177-188.
4. Ogli, G. B. B., & Buribayevich, E. O. (2022). Development of Logistics Processes in Transport Enterprises. *Vital Annex: International Journal of Novel Research in Advanced Sciences*, 1(3), 138-142.
5. Юлдашева, С. А., & Бўриходжаева, М. С. (2022, September). ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ТАМОЖЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РАЗВИТИИ МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE "THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS"* (Vol. 1, No. 1, pp. 87-91).
6. Abdurakhmanov, O., Khashimova, N., & Yuldasheva, S. (2022, June). Improvement of mechanisms for generation of investment potential in order to ensure sustainable economic growth in Uzbekistan. In *AIP Conference Proceedings* (Vol. 2432, No. 1, p. 030006). AIP Publishing LLC.
7. Yuldasheva, S. A., & Malenkikh, D. A. (2018). Unctad methodology in globalization of the direct investment market. *Актуальные проблемы экономики и управления на предприятиях машиностроения, нефтяной и газовой промышленности в условиях инновационно-ориентированной экономики*, 1, 149-154.
8. Arislanovna, Y. S., & Nematjanovna, K. M. (2021). Specifics Of Corporate Governance In Road Transport. *Psychology and Education Journal*, 58(2), 8027-8030.
9. Mukhitdinova, K., & Yuldasheva, S. DEVELOPMENT OF TRANSPORT AND LOGISTICS SERVICES MARKET.
10. Бобур Бахтиёрович Гиёсидинов, Боходир Қорабоевич Қорабаев, & Умархўжа Рашидхўжа Ўғли Қурбонхўжаев (2022). СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД

К ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЦЕССА ГРУЗОПЕРЕВОЗОК. Academic research in educational sciences, 3 (10), 336-340.

11. Бобур Бахтиёрович Гиёсидинов, Боходир Қорабоевич Қорабаев, Умархўжа Рашидхўжа Ўғли Курбонхўжаев **СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД К ОРГАНИЗАЦИИ ПРОЦЕССА ГРУЗОПЕРЕВОЗОК** // Academic research in educational sciences. 2022. №10.